

Sveučilišta u Krakowu, o operi Richarda Straussa *Ciganska barunica* iz 1885. godine izlaganja su završena. Opera je aluzija na Mariju Tereziju, mladu i lijepu djevojku u okolnostima opasnim ne samo za nju osobno, već i za njenu domovinu. Ona pobjeđuje životne nedaće i nalazi sreću u ljubavi. Zaključkom o recepciji i uspjehu ove opere naglašeno je da je carica na taj način i danas prisutna u našim životima. Time je cjelokupni program završen.

Tematski program, vrhunski izlagači - međunarodni i domaći prominenti znanstvenici i stručni suradnici, ugodna atmosfera i lijepo ranotravanjsko vrijeme učinili su ovu konferenciju iznimno posjećenom i zanimljivom. Tome svjedoče i brojna pitanja povjesničara-istraživača i diskusije uz mogućnost otvaranja novih tema za istraživanje sadašnjih i budućih povjesničara-znanstvenika i amatera-entuzijasta zainteresiranih za povijest razdoblja „Marijaterezijanzma“.

Filip Katanić

**BARBARA VUJANOVIĆ, DALIBOR PRANČEVIĆ, MARIJAN LIPOVAC,
JIŘI KUDĚLA, IVAN MEŠTROVIĆ I ČESI: PRIMJERI HRVATSKO-ČEŠKE KUL-
TURNE I POLITIČKE UZAJAMNOSTI, ZAGREB, 2018.**

U ovoj su knjizi objavljena četiri rada. Svaki od njih nastajao je neovisno od drugoga, ali ih ipak povezuje dio naslova u kojemu se govori o primjerima hrvatsko-češke kulturne i političke uzajamnosti. Sadržaji su pisani dvojezično (hrvatskim i engleskim jezikom) s kratakim sažetkom svakog rada na češkom jeziku. Na 168 stranica vidljiv je i dobar izbor kvalitetnih fotografija koje dodatno privlače radoznalce na čitanje. Zbog raznolikosti sadržaja jednostavnije je baciti malo svjetla na svaki rad pri čemu će se dobiti željena cjelovitost.

1. Barbara Vujanović, Ivan Meštrović – kulturni diplomat 20. stoljeća: odnosi s češkim umjetnicima i političarima

Iako danas mnogi misle da se o hrvatskom kiparu, arhitektu i književniku Ivanu Meštroviću (1883. - 1962.) nema što više pisati jer je već sve zabilježeno, nisu u pravu jer su neki događaji ostali zaboravljeni ili nedovoljno istraženi.

Ivan Meštrović je za vrijeme studija u Beču naučio osnove češkog jezika od svoga stanoдавca i upoznao se s češkim arhitektima (Kaftan, Bohumil Kafka). Šira češka javnost upoznala ga je nakon sudjelovanja (s još nekim hrvatskim umjetnicima) na izložbi umjetničkog udru-

ženja Manes u Pragu 1903. godine. Češke su novine tada Meštovićeve radovima dodijelile pozitivne kritike pa je postao poznat i u tamošnjoj javnosti.

U ovom radu doznajemo i o Ruženi Zadkovej (1885.-1923.), češkoj slikarici i kiparici, jednoj o triju žena s kojima je Meštović imao bliske veze i koje su na njega ostavile dubok trag. Uz kontakte s brojnim ličnostima iz umjetničkog života u vrijeme Prvog svjetskog rata Ivan Meštović je upoznao Masaryka i Beneša, dvojicu najistaknutijih čeških političara u međuratnom razdoblju. Nakon rata je portretirao Masaryka i zabilježio neka njegova gledišta na političke prilike tadašnjeg vremena. S Masarykom je zadržao bliski obiteljski odnos pa je imao prilike opisati i svoje kontakte s Janom i Alicom, Masarykovim sinom i kćeri. Da je Meštović bio cijenjen u češkoj kulturnoj javnosti dokazuje podatak da je 1929. godine postao počasnim članom Češke akademije znanosti i umjetnosti, a 1933. godine su mu u povodu 50. rođendana u Pragu priredili izložbu.

2. Dalibor Prančević, Akademija likovnih umjetnosti u Pragu kao stjecište moderne kiparske scene: iskustva češkog i hrvatskog kulturnog prostora

Ovaj rad govori o dobrim kulturnim češko-hrvatskim vezama koje su posebno obilježile 19. i 20. stoljeće. Mnoge su veze započinjale u Pragu kamo su mnogi hrvatski studenti odlazili na studij. Prag je bio poznato europsko sveučilišno središte. Studente je privlačila sličnost jezika i to što je ovaj grad bio u sastavu Austro-Ugarske Monarhije u čijoj su zajednici bile i hrvatske zemlje. Prag je tada privlačio i istaknute ličnosti iz kulturne povijesti: književnike Augusta Šenou, Frana Mažuranića, Eugena Kumičića te znanstvenike i likovne umjetnike Ivana Mažuranića, Vlahu Bukovca i Frangeš-Mihanovića.

Rad govori o stvaraocima vezanima za likovnu umjetnost. Početkom 20. stoljeću uspostavljene su dobre veze između čeških i hrvatskih umjetnika. U Pragu 1903. godine održana je kolektivna izložba hrvatskih umjetnika okupljenih oko Društva umjetnosti, a iduće je godine (1904.) Udruženje likovnih umjetnika Manes iz Praga priredilo svoju izložbu u Zagrebu. U Pragu je postojao kontinuitet pojavljivanja hrvatskih umjetnika – kipara. U radu je navedeno pet generacija hrvatskih kipara i njihovih prethodnika (Rendić, Frangeš-Mihanović, Ivan Meštović, Kršinić, Bakić). U završnom dijelu rada autor je napisao osnovne podatke o petnaestak hrvatskih umjetnika koji su studirali na Akademiji likovnih umjetnosti u Pragu.

3. Marijan Lipovac, Hrvatsko-češki odnosi od početka do 60-tih godina 20. stoljeća

U ovome je radu autor dao sažet prikaz najvažnijeg razdoblja hrvatskih- čeških odnosa koje je bilo prepuno nepredvidljivih događaja. Još u drugoj polovici 19. stoljeća Česi i Hrvati su bili okrenuti svaki svojim problemima unutar tadašnje Austro-Ugarske Monarhije. Povezi-

vala ih je slavenska pripadnost. Česi su svoje probleme rješavali u borbi protiv Beča, a Hrvati u Banskoj Hrvatskoj i Slavoniji u borbi protiv Mađara. U razdoblju do Prvog svjetskog rata najdublji su trag ostavile kulturne i gospodarske veze koje su obogatile sve segmente života u Hrvatskoj. Uz znatan broj hrvatskih studenata koji su završili studij u Češkoj, u Hrvatsku je došao velik broj češke inteligencije i gospodarstvenika koji su se uklopili i obogatili hrvatsko društvo.

Nakon Prvog svjetskog rata i nastanka Čehoslovačke i Kraljevine SHS, prekinute su brojne ranije veze, a promijenilo se i političko ozračje. Ni jedna vlada novostvorenih država nije tada prihvaćala federalizam. Za njih je to bio separatizam. Radić i Hlinka bili su proglašeni neprijateljima ustrojstva svojih država. Ove su države s Rumunjskom činile Malu Antantu i jedna se drugoj nisu miješale u unutrašnju politiku. Ipak, češko-hrvatske veze na kulturnom polju ni tada nisu bili prekinute. Ne treba zaboraviti ni da je čehoslovačka vlada u kulturnom radu pomagala slovačkoj i češkoj manjini na području Kraljevine SHS/ Kraljevine Jugoslavije.

Do 60-tih godina 20. stoljeća bilo je više političkih promjena na prostorima na kojima obitavaju Hrvati i Česi i svaka je od njih utjecala na kulturne veze. Ponekad su ih službene politike podržavale, a ponekad su ih potiskivale ili čak prekidale. Najniži stupanj kulturnih veza trajao je nekoliko godina nakon 1948. godine, u vrijeme sukoba Jugoslavije sa zemljama Informbiroa.

Ovaj rad obiluje podacima iz kojih je moguće mnogo toga doznati o prijateljskim odnosima između češkog i hrvatskog naroda na području kulture i gospodarstva. Povremene su sjene na te odnose bacala neka politička zbivanja (politike i političari često ne izražavaju želje vlastitog naroda nego svoje politike). Danas se produbljivanjem dobrih odnosa između hrvatskog i češkog naroda bavi Hrvatsko-češko društvo kojemu je povijest glavni putokaz u ostvarivanju ovog plemenitog zadatka.

4. Jiří Kuděla, Tomáš Garrique Masaryk: Čehoslovačka Republika

Ovaj je rad napisao češki intelektualac i diplomat koji dobro zna što se pisalo o Masaryku nekada, što u razdoblju socijalizma i što se piše danas. Ni hrvatska javnost o tome nema još dovoljno spoznaja. Još se uvijek kod nas pojedinci trude otkriti kojemu je od južnoslavenskih naroda Masaryk bio više, a kojemu manje sklon. U svakom slučaju, takve spoznaje ne oduzimaju ništa od njegove karizme. Masaryk je zapamćen kao sveučilišni profesor koji je svojim političkim vidicima utjecao na brojne generacije hrvatskih studenata koji su se nakon studija vratili u domovinu i uključili u politički život u svojoj sredini. Mnogi su mu bili zahvalni jer je branio interese južnoslavenskih naroda i pojedinaca (veleizdajnički i Friedjungov proces). Bilo je to vrijeme kada se Masaryk još uvijek zanosio idejom o preuređenju Austro-Ugarske Monarhije u neku slabu federaciju, no to nitko ne smatra njegovim propustom. Tada još nitko nije

mogao predvidjeti da će se Monarhija raspasti. Svoje mišljenje Masaryk je promijenio tijekom Prvog svjetskog rata kada je postalo jasno da će Centralne sile izgubiti rat.

Novostvorena Čehoslovačka Republika se nakon 1918. godine razvijala u promijenjenim okolnostima, a Masaryk je postao ne samo predsjednik, nego „predsjednik osloboditelj“, ikona. Razlog tomu bila je tradicija poštivanja carsko-kraljevskih ličnosti. U stvarnosti Masaryk je i dalje bio skroman. Za njega je i dalje vrijedio „zakon iznad predsjednika“. Tadašnji tisak je od njega napravio kult. Tomu se nije protivio, ali je u suštini ostao isti čovjek koji se zalagao za blagostanje svih svojih građana. Mnoge njegove vrline cijenile su se izvan granica njegove države. Bio je osporavan u svojoj vlastitoj zemlji, ali tek desetak godina nakon smrti.

Masaryk je i u međuratnim okolnostima njegovao sklonost prema južnoslavenskim narodima misleći da se poput „čehoslovakizma“ u Čehoslovačkoj može primijeniti i „jugoslavizam“ u Kraljevini SHS. Zaboravio je da zbog vjerskih i povijesnih razloga nije moguće od tri naroda (Srbi, Hrvati i Slovenci) stvoriti jedinstvenu jugoslavensku naciju. Takvo gledište nije bilo prepreka da ostane u kontaktu s mnogim Hrvatima, među kojima je bio i Ivan Meštrović. Čehoslovačka Republika je u vrijeme Masaryka bila gospodarski napredna zemlja u kojoj su se poštivali svi demokratski standardi i gdje su nalazili utočište oni koji su bili proganjani u vlastitim državama. Nakon Masaryka ni to nije bilo dostatno da se nakon 1938. očuva takva država. I da je živio, ishod bi vjerojatno bio isti. Njegova miroljubiva maslinova grančica sigurno ne bi zaustavila strašan svjetski rat koji je već počeo tinjati.

Vjenceslav Herout

TRAGOVİ ČEHA U DARUVARU I OKOLICI (PO ČESKÝCH STOPÁCH NA DARUVARSKU), UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUĆI, OLOMOUČ, 2017.

Život pripadnika češke manjine u Hrvatskoj, od početka njihova organiziranog doseljavanja prije više pod dvjesto godina prilično je dobro istražen i opisan, no uglavnom u radovima manjinskih autora. Već niz godina i češki stručnjaci iz raznih područja pokazuju zanimanje za položaj češke manjine, a sada smo dobili i prvu knjigu nastalu na temelju tih istraživanja, objavljenu u Češkoj republici nakon raspada Čehoslovačke. Riječ je o knjizi *Tragovi Čeha u Daruvaru i okolici* (Po českých stopách na Daruvarsku), koju je krajem 2017. izdalo sveučilište u češkom gradu Olomouci (Univerzita Palackého v Olomouci), nastaloj na temelju istraživanja o ovdašnjoj češkoj manjinskoj zajednici. To su istraživanje dvije godine ranije proveli profesori i studenti, na čelu s profesorom PhDr Ivom Bartečekom CSc. (znanstveni kandidat).